

Lékař je člověk,
jenž podává lék,
o kterém neví nic,
pacientovi,
o kterém toho ví ještě méně.

Voltaire

Psychosomatika - B-P-S přístup

- ◆ Vztahy mezi psychosociálními faktory a normálními a abnormními fyziologickými funkcemi
- ◆ Vztahy mezi B, P a S faktory a načasováním, vznikem, průběhem a vyústěním u všech nemocí
- ◆ Prosazování celostního (BPS) přístupu u somaticky nemocných
- ◆ Aplikace psychiatrických, psychologických a behaviorálních postupů

Pořádná anamnéza:
jediné
možné východisko

RO

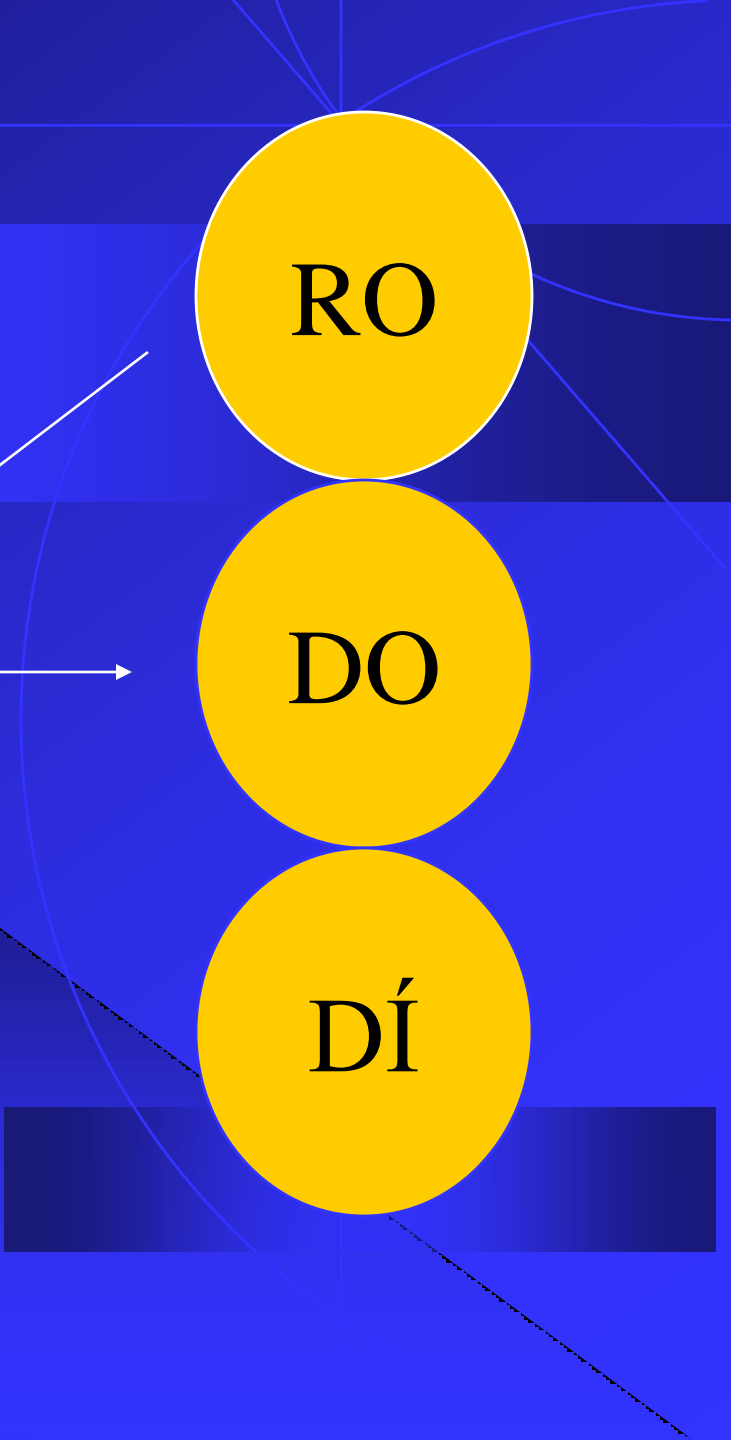
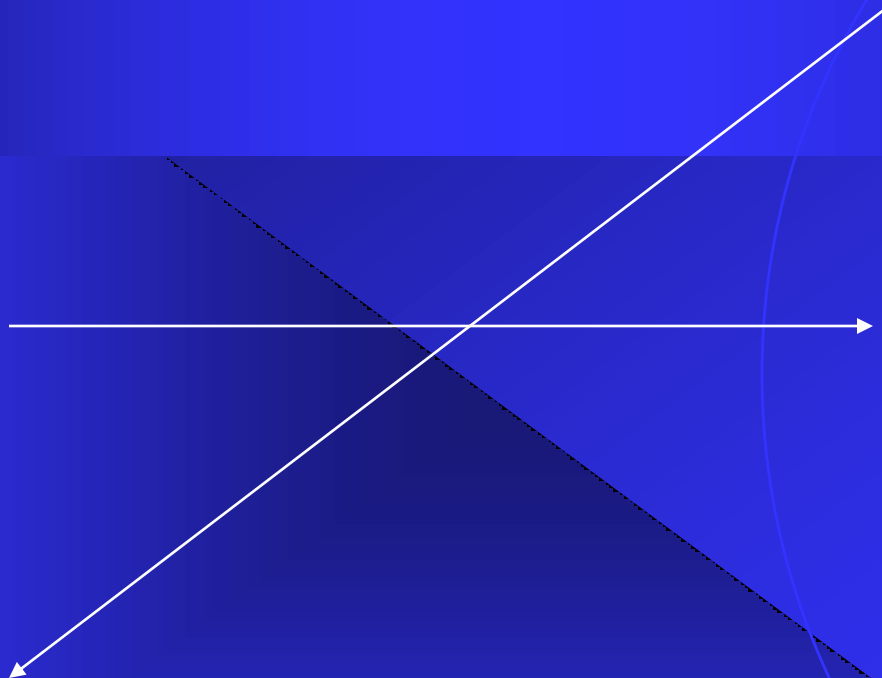
DO

DÍ

RO

DO

DÍ

TRANSAKČNÍ ANALÝZA

Radkin Honzák

Přednáška pro účastníky kurzu

8.4.2010

Transakční analýza (dále TA)

- Ucelená teorie osobnosti
- Psychoterapeutická škola
- Komunikační teorie

Zakladatel: Eric BERNE
(1910-1970)

8.4.2010

Na co věříme, z čeho vycházíme

- ◆ Lidé jsou v zásadě „OK“
- ◆ Rodíme se jako princové a princezny
- ◆ Okolnosti mění některé v žabáky/žáby
- ◆ Každý má kapacitu myslet (i politik)
- ◆ ZMĚNA JE MOŽNÁ
- ◆ Cílem změny je osobní růst
- ◆ Osobní růst vede k autonomii

Pokračování předchozího

- ◆ Člověk potřebuje několik pohlázení denně, jinak mu vysychá mícha
- ◆ Napřed se uzdrav, pak to analyzuj
- ◆ Najdi třísku v palci a odstraň ji
- ◆ Léčba je vítězství, ale...
- ◆ většina pacientů chce setrvat v pozici prohrávajících (a být zde lepší)

? Co je komunikace?

Umění hovořit jeden s druhým, říkat, co skutečně cítíme nebo myslíme, říkat to jasně, naslouchat tomu, co říká ten druhý a ujišťovat se, že jsme slyšeli správně.

Je to dovednost, která je nejdůležitější pro vytvoření a uchování otevřeného a rovnocenného vztahu s druhým člověkem.

MEZILIDSKÁ KOMUNIKACE

Přenos informací a budování vztahů důvěry;
v praxi probíhá obojí současně

Proč komunikovat?

- abychom věděli více o sobě
- abychom věděli více o světě kolem nás
- abychom mohli sdílet tento svět s druhými
- abychom mohli druhé přesvědčovat a ovlivňovat
- abychom se pobavili, nebo si hráli, nebo se uvolnili, nebo se prostě těšili

Sociální a psychologická rovina sdělení

- ◆ Veškerá komunikace probíhá v uvedených dvou rovinách
- ◆ Sociální: běžně chápané sdělení v daném kontextu, často dané doslovným významem slov
- ◆ Psychologická: skutečný význam („Marťan“) obsažený v neverbálním projevu
- ◆ Je-li rozpor mezi sociální a psychologickou rovinou, je psychologická část považována za „skrytou“, vždy však je výsledek dán PSYCHOLOGICKOU (nikoli sociální) rovinou

VÝCHODISKA TA:

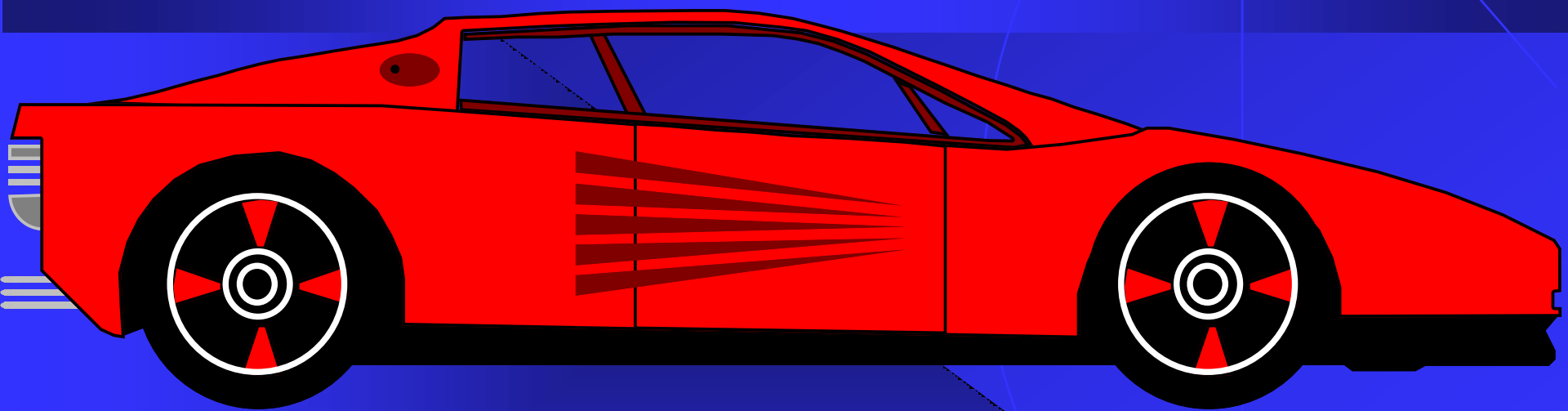
- ▣ **Psychoanalytická teorie**
- ▣ **Teorie učení**
- ▣ **Neurofyziologie**

**EGO-PSYCHOLOGIE
DYNAMICKÉHO SMĚRU**

8.4.2010

EGO- psychologie

- ◆ Stav RODIČOVSKÝ (RODIČ zkratka:Ro)
- ◆ Stav DOSPĚLÝ (DOSPĚLÝ Do)
- ◆ Stav DĚTSKÝ (DÍTĚ Dí)
- ◆ V každém stavu odlišné a svérázné přijímání reality, její vyhodnocování a reakce na ni.

Jak to, že
nejsi doma
a nepíšeš
úkoly?!?

Dojdi si domů
pro svetr, ať
nenastydneš

Kdy bude
domovní
schůze o
nákupu bytů?

Franto,
zajdem
dneska na
pivo?

Ano, pane
strážmistře, já už
víckrát tak rychle
nepojedu...

EGO-STAVY

jsou klíčem k pochopení systému TA

Ego-stav je koherentní systém myšlení, cítění, chování a neverbálních projevů. Existují stovky ego-stavů, které dělíme do tří skupin označovaných jako RODIČ, DOSPĚLÝ a DÍTĚ.

Model ego-stavů představuje tři způsoby, kterými lidé projevují svoji osobnost.

Strukturální analýza ego stavů. Co je jejich obsahem?

- ◆ **RODIČ** - chování, myšlenky a pocity převzaté od rodičů nebo od rodičovských figur.
- ◆ **DOSPĚLÝ** - chování, myšlenky a pocity, které jsou přímou odpovědí na situaci *tady a teď*.
- ◆ **DÍTĚ** - chování, myšlenky a pocity z dětství, které jsou „přehrávané“ v současnosti.

RO

Rodičovská struktura

DO

Ví, ochraňuje, pečuje,
kárá, trestá, nabádá,
zakazuje, přikazuje,
hodnotí, hlásá pravdy,
nese tradici. Je „Děd
Vševěd.“

DÍ

RO

DO

DÍ

Dospělá struktura

Myslí, pracuje, uzavírá
dohody, řeší, zařizuje,
umí, jedná a na základě
znalostí předvídá

RO

DO

DÍ

Dětská struktura

Pocit'uje, raduje se,
manipuluje, zlobí, trucuje,
pláče, bojí se trpí nejistotami,
chce, prožívá, nemyslí logicky,
ale magicky (čaruje)

Diagnostika ego-stavů - SLOVA

RO - dobrý/špatný, má se/nemá se, musíš/nesmíš,
vždycky/nikdy, pamatuj si..., opovaž se...

DO - jak, kde, kdy, co, praktický, možný,
zajímavý, zjistit, dělat, rozvažovat,
rozumný, účelný

DÍ - chci/nechci, citoslovce, nemohu, proč?,
věřím, cítím, to je divné, to není
možné, bojím se, že...

Diagnostika ego stavů - HLAS

RO - zaujatý, kritický, uklidňující
chlácholivý, přesvědčující

DO - věcný, klidný

DÍ - uvolněný, stísněný, výbojný,
vzlykavý, žádající, mazlivý,
koketní, parodující

Diagnostika ego-stavů - VÝRAZ/GESTA

RO - rozevřená náruč, vlídný úsměv,
zamračená tvář, zdvižený prst

DO - přemýšlivý, bdělý a čilý, vstřícný,
otevřený; gesta úsporná naznačující
„přidržování myšlenek“

DÍ - nebrzděný, naivní, veselý, smutný,
ztracený, spontánní, **bystrý**, dychtivý
překvapený, „aha-moment“, vítězný

Diagnostika ego-stavů - POSTOJE

RO - pečující, dávající, chápající, kritické, posuzující, autoritářské, moralizující

DO - přímé, otevřené, racionální, hodnotící fakta (*ad rem, ne ad hominem*)

DÍ - udivený, stěžující, obranný, hravý, neukázněný, manipulativní, drzý, tvůrčí, zahanbený, podmiňující

„POHLAZENÍ“

Z amerického *stroke* +/-

(český překlad uvádí *pohlazení a pohlavky/kopance*)

Každá interakce, která uznává existenci toho druhého: „Vidím, že jsi tady.“

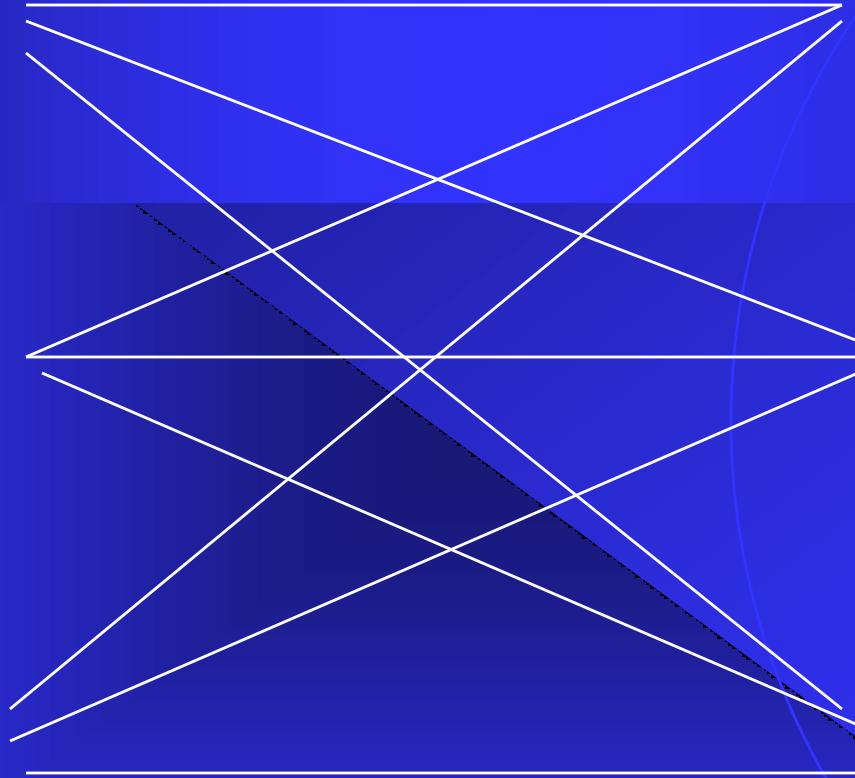
Pohlazení: biologická, psychosociální

Druhy pohlazení: pozitivní/negativní,
verbální/neverbální, přímá/nepřímá,
podmíněná/nepodmíněná, vnitřní/vnější

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ

TRANSAKCE

Nejmenší jednotka komunikace, kterou tvoří transakční podnět a transakční odpověď

Výměna pohlazení

DRUHY TRANSAKČÍ:

- komplementární
- zkřížené
- se skrytým významem
- angulární
- „plastikové“

KATHEXE

Obsazení určitého ego-stavu,
jeho funkční zapojení do komunikace

Rodič - složka pečující a kritická

Dospělý

Dítě - složka přirozená a adaptovaná

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ

„Rodičovské sdružení“

RO

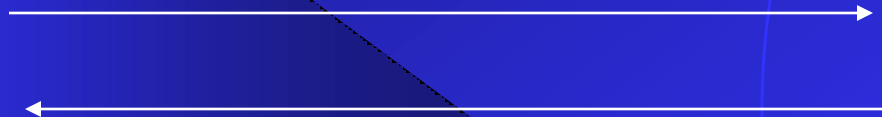
DO

DÍ

RO

DO

DÍ

Dospělá dohoda

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ

„Pojd’te, pane, budeme si hrát“

RO

DO

DÍ

RO

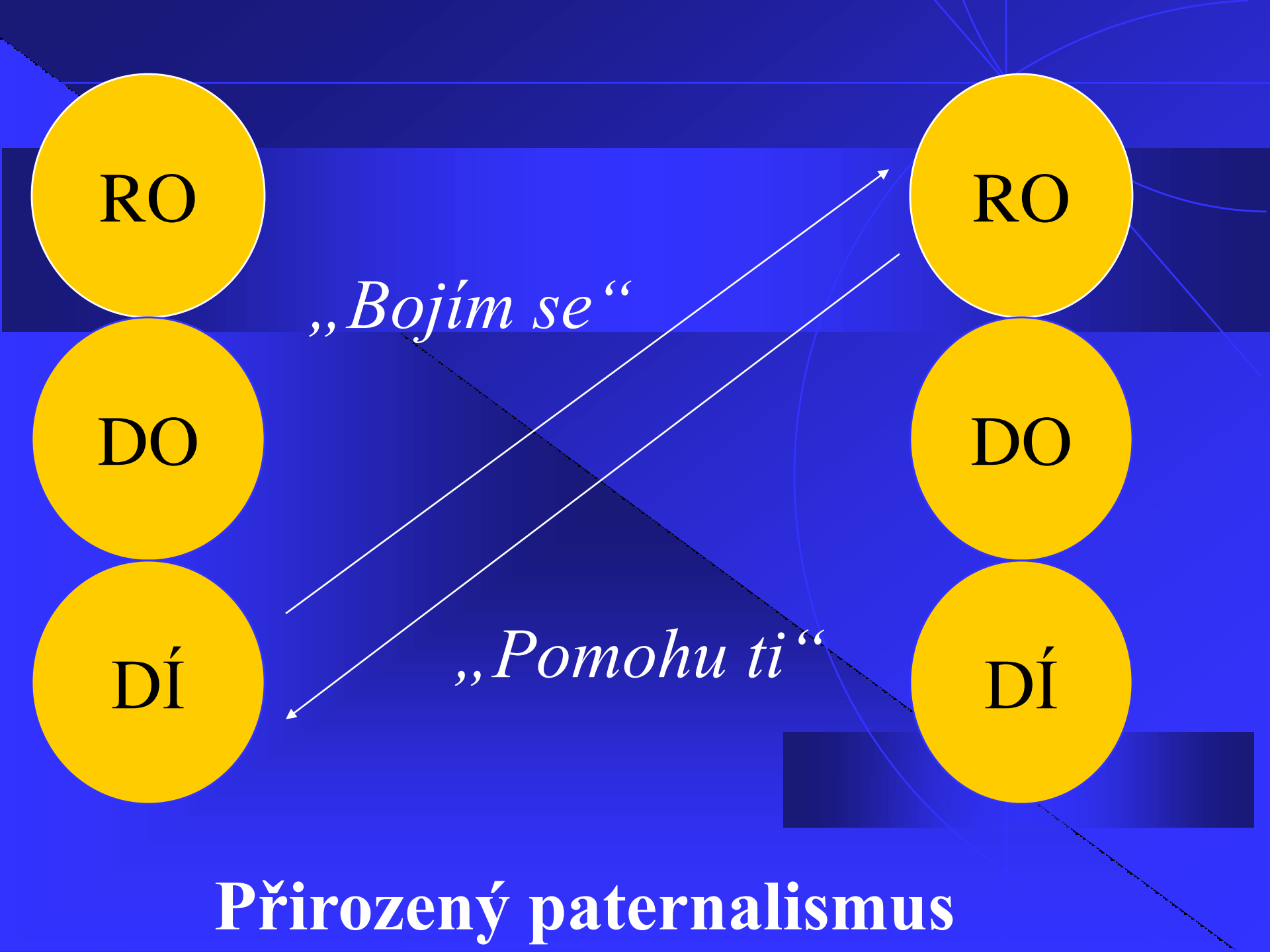
DO

DÍ

„Bojím se“

„Pomohu ti“

Přirozený paternalismus

PRAVIDLA KOMUNIKACE

- ◆ Pokud jsou transakce komplementární, komunikace může trvat nekonečně dlouho
- ◆ Zkřížením transakcí se komunikace přerušuje
- ◆ Výsledek komunikace je určován její psychologickou rovinou

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ

„Kde mám kravatu?“

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ

Jsi nepořádněj kluk!

RO

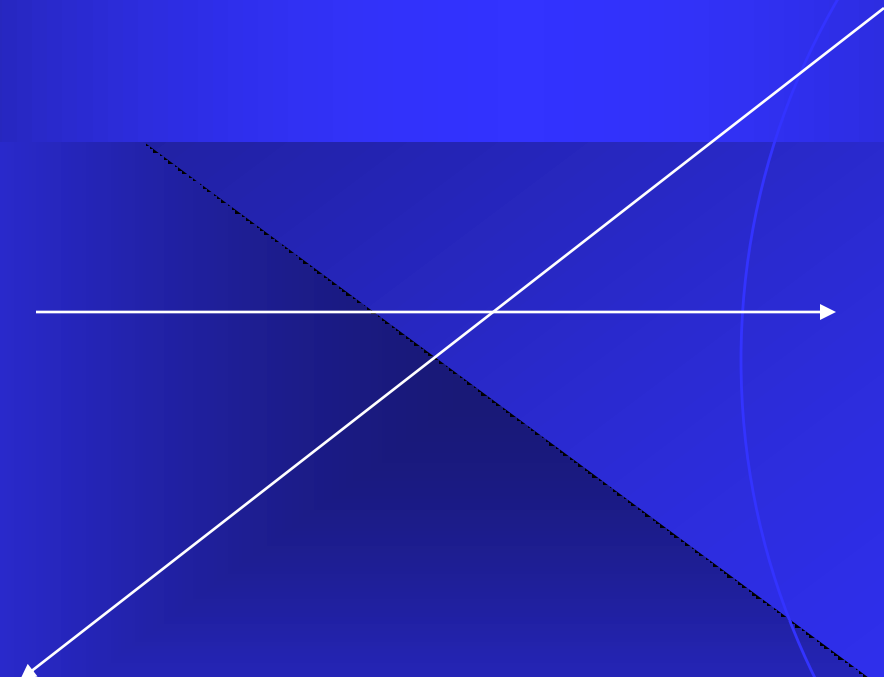
DO

DÍ

RO

DO

DÍ

Já budu trucovat!

RO

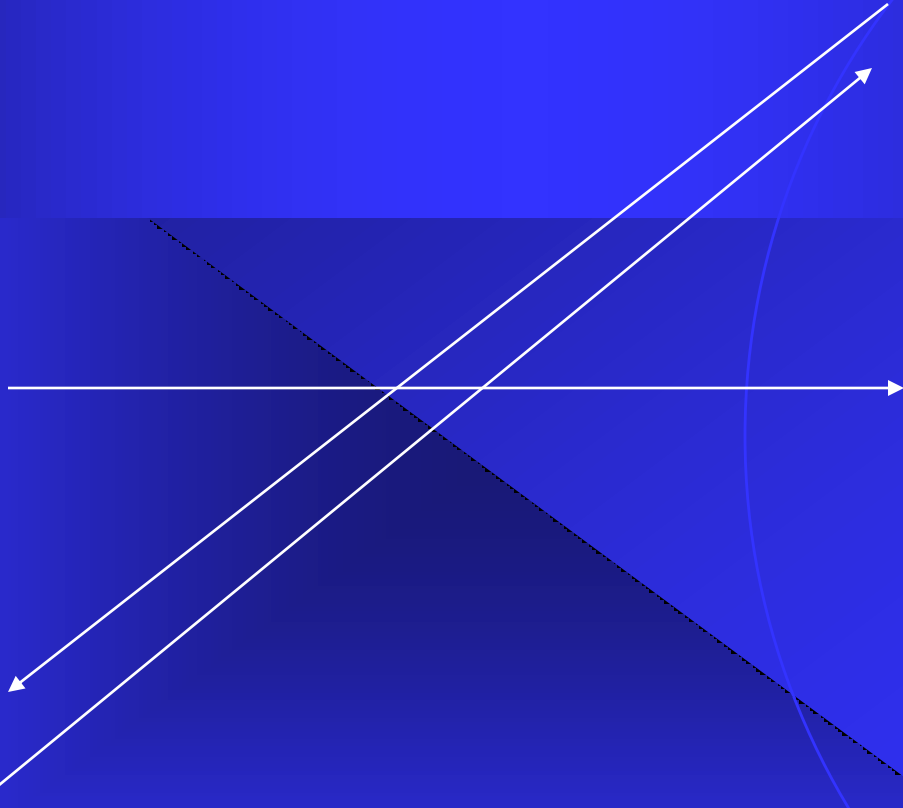
DO

DÍ

RO

DO

DÍ

RO

DO

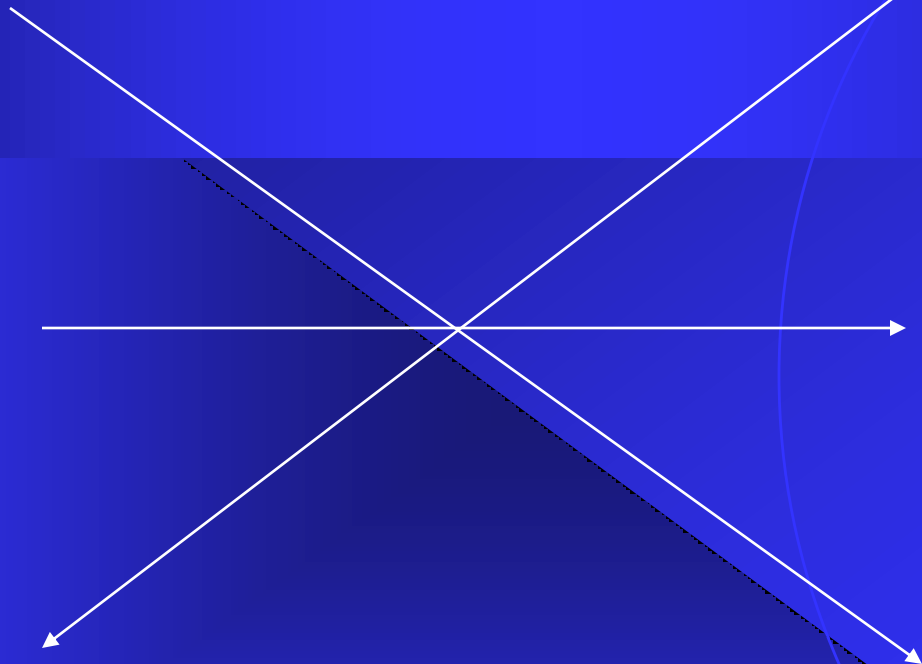
DÍ

PoTyDa

RO

DO

DÍ

Přidaný význam

RO

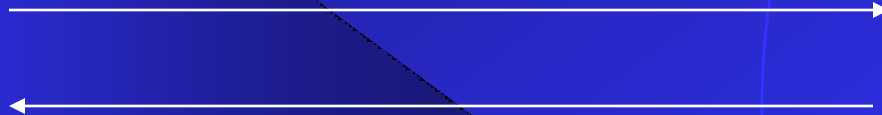
DO

DÍ

RO

DO

DÍ

Angulární

RO

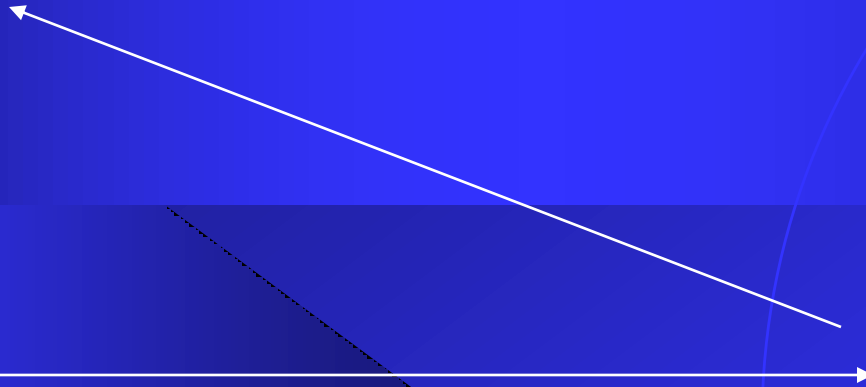
DO

DÍ

RO

DO

DÍ

Strukturování vzdálenosti/blízkosti

X

nekontakt

X

X

rituál

X

X

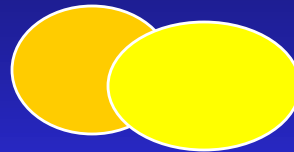
činnosti

X

X

zábavy

X

intimita

Strukturování vzdálenosti/blízkosti

X		nekontakt		X
	X	rituál		X
		činnosti	X	
		zábavy	X	
		<u>HRY</u>		
		intimita		

RO

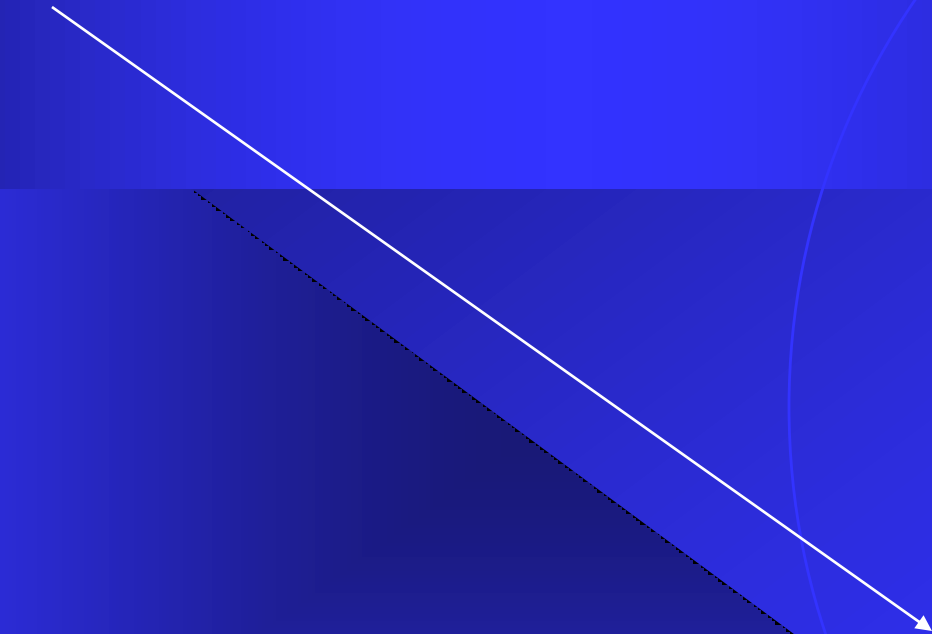
DO

DÍ

RO

DO

DÍ

Hra je jednání se skrytým motivem, který:

- ◆ působí mimo vědomí DOSPĚLÉHO,
- ◆ vyjde najevo, až když účastníci změni způsob svého chování,
- ◆ způsobí, že všichni zažívají rozpaky, nepochopení či frustraci s tendencí obviňovat druhé.
- ◆ Návnada (sociální rovina) -- skryté poselství (psychol. rovina) -- skok na špek a odpověď -- výplata

Hra je pokračující serií komplementárních skrytých transakcí směřujících k jasně definovanému, předvídatelnému výsledku.

Hry jsou nedílnou a dynamickou součástí nevědomého životního plánu - scénáře každého jedince - slouží k vyplnění času při čekání na jeho naplnění.

Každá hra je strategií, kterou se její hráč naučil v dětství používat jako nástroj k manipulování druhých s cílem získat to, co potřebuje

ZOŠP - „racket“

- Ty můžeš za to, že já se cítím špatně.
- Ty jsi způsobil (= můžeš za to), že já se cítím dobře.
- Já mohu za to, že ty se cítíš dobře.
- Já mohu za to, že ty se cítíš mizerně.

„Aneby“

RO

X

X

RO

DO

X

X

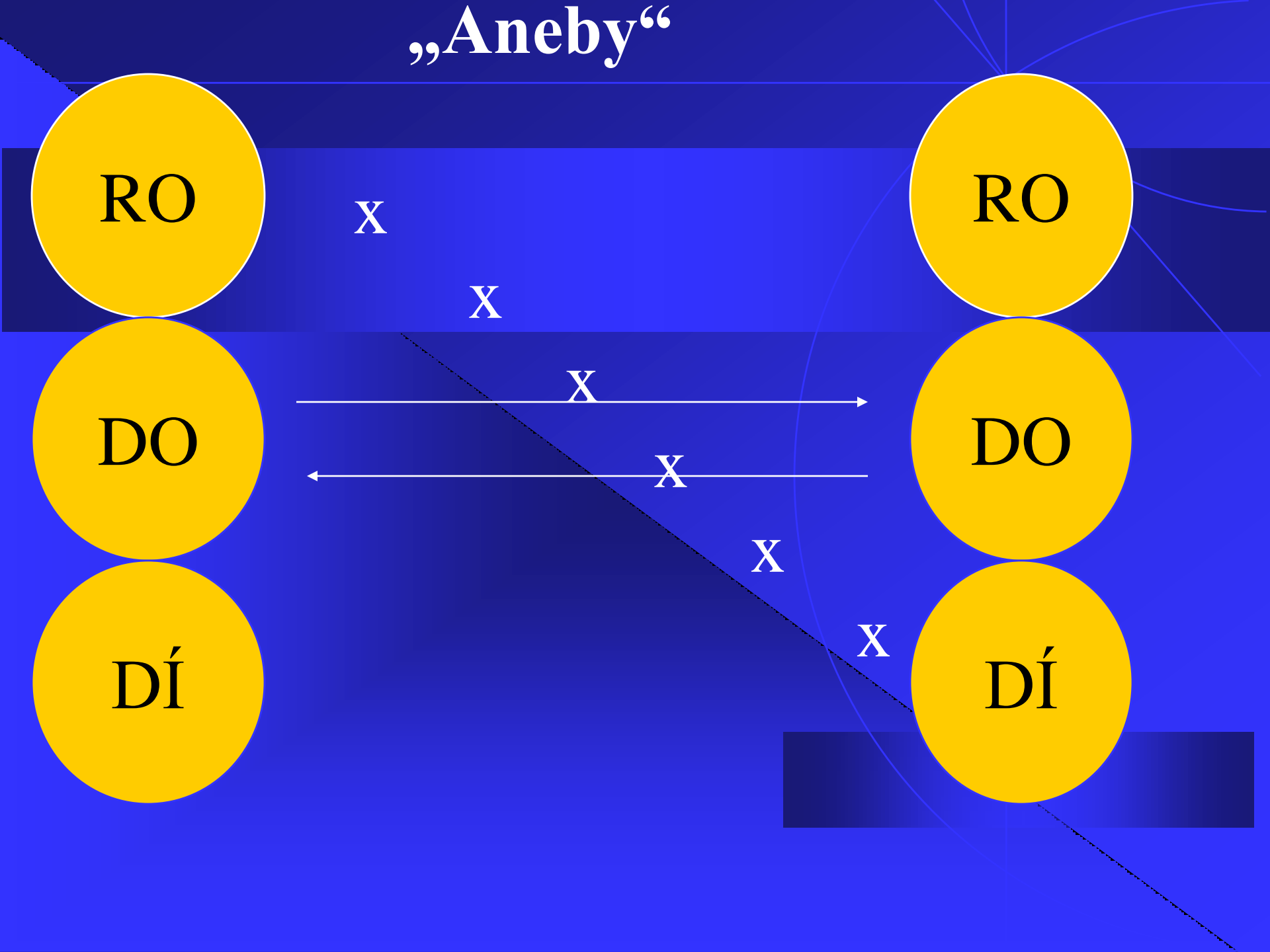
DO

DÍ

X

X

DÍ

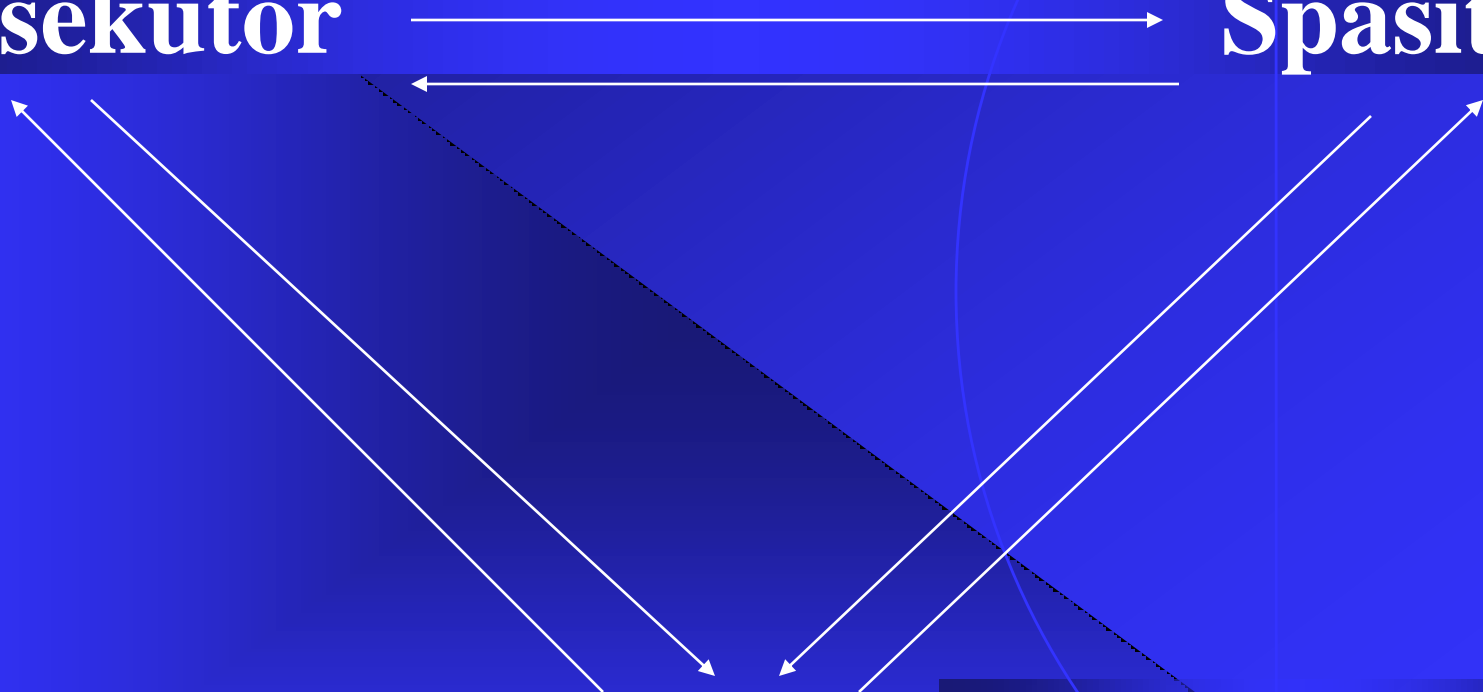

DRAMATICKÝ TROJÚHELNÍK

Persekutor

Spasitel

Obět'

Jak nakládat s hrami?

- ◆ **Vyhnout se hře - nespoknout návnadu**
- ◆ **Vzít hru jako předmět diskuse**
- ◆ **Zapojit se do hry a analyzovat ji později**
- ◆ **Nabídnout alternativu**
- ◆ **Konfrontovat hru - přerušit předvídatelný průběh**

ŽIVOTNÍ SCÉNÁŘ

- ◆ Napíše Dítě v 5-6 letech
- ◆ Z VLASTNÍCH ZKUŠENOSTÍ
- ◆ RODIČOVSKÉHO PROGR.
- ◆ ŽIVOTNÍ POZICE
- ◆ S DOSTUP. REKVIZITAMI
A OBLÍBENÝMI VZORY

Role v životním scénáři

Kladný x záporný

Vítěz x poražený

„Alespoň“

8.4.2010

*Svobodní lidé
žijí bez scénáře,*

*scénář
je rigidní program*

☹️ ❄️ □ ∩ □ ∩ ■ ↙ ● ✕ ∩ ↑

• ✕ er ↙ ∩ m ✕

• m ↑ ■ ↑ ∩ m 📁

• m ↑ ■ ↑ ∩

er m □ ✕ ∩ ✕ ∩ ■ ↙

□ □ □ ∩ □ ∩ ○

VNITŘNÍ POPOHÁNĚČE aneb DRAMATICKÝ TROJÚHELNÍK (SOLO)

- ◆ I am not OK – you are OK
  - ◆ I am not OK – you are not OK
  - ◆ I am OK – you are not OK
  - ◆ I am OK – you are OK
-
- ◆ I am OK, if...

2, 4, 6, 22, 23;

9, 12, 13, 15, 19, 21;

1, 11, 14, 17, 25;

3, 8, 10, 18, 24;

5, 7, 12, 16, 20;

I am OK, if...

- ◆ PERFECT
- ◆ STRONG
- ◆ PLEASE
- ◆ TRY HARD
- ◆ HURRY UP

I am OK, if...

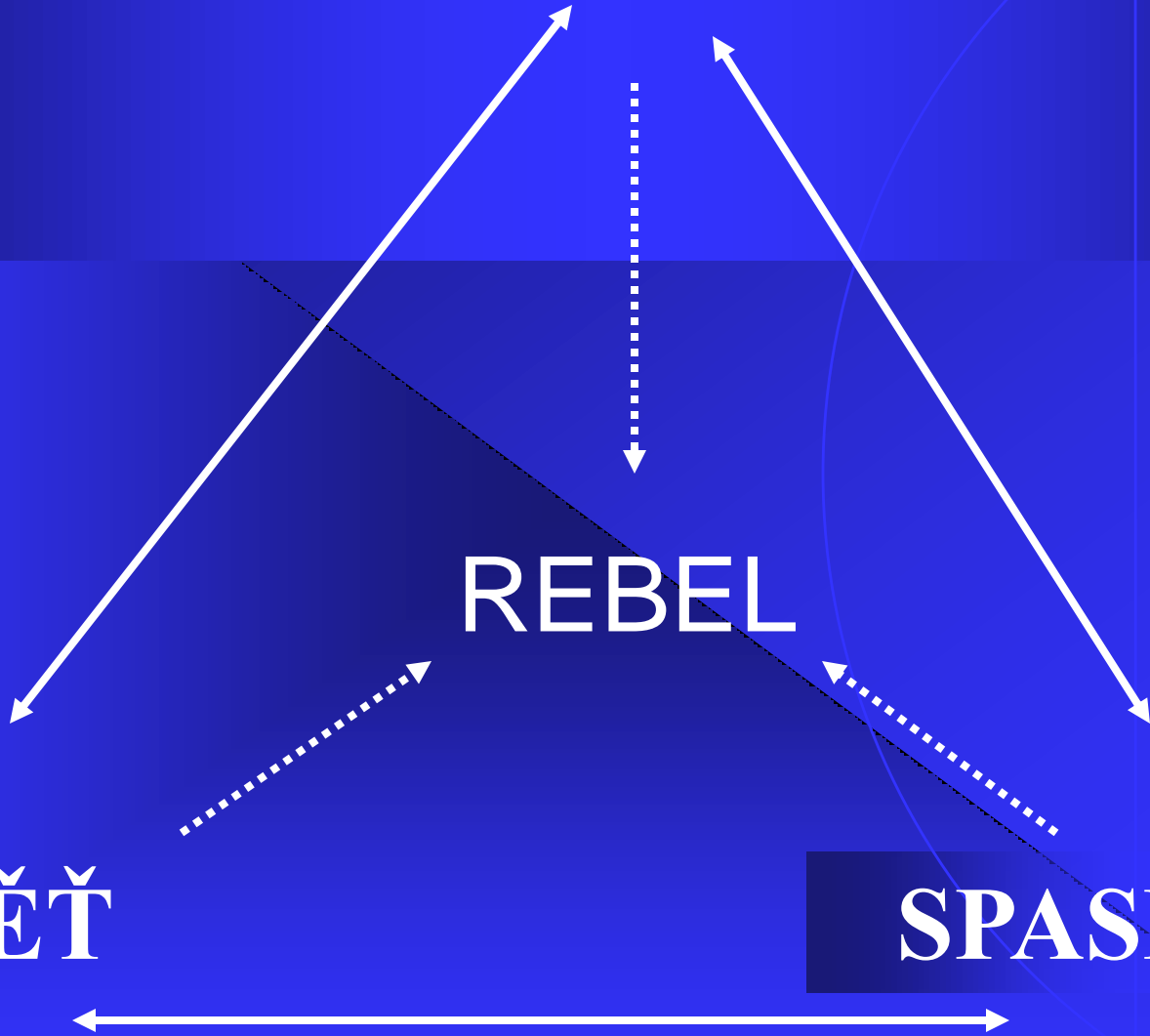
- ◆ **PERFECT** x bezcenný
- ◆ **STRONG** x depresivní
- ◆ **PLEASE** x vzteklík
- ◆ **TRY HARD** x bez odměny
- ◆ **HURRY UP** x nikam nepatří

PERSEKUTOR

REBEL

OBĚŤ

SPASITEL

Základní směry v TA

- ◆ Eric Berne – klasická TA
- ◆ J. Schiffová – kathexe
- ◆ Gouldingovi – re-parenting

Terapeutická smlouva (Do - Do)

- ◆ Jaké změny chce pacient dosáhnout
- ◆ Pečlivě zkontrolovat dikci (žádná „ne“, pokusy...)
- ◆ Je takový úkol reálný? Je splnitelný?
- ◆ Specifikovat změnu v behaviorální rovině
- ◆ Jak se na změnu dívá pacientův RODIČ
- ◆ Jak bezpečně se cítí jeho DÍTĚ
- ◆ Jakou ochranu mu mohu poskytnout

Terapeutická smlouva (pokračování)

- ◆ Pro koho pacient změnu podniká
- ◆ Porozumí osmileté dítě této dohodě
- ◆ Co bude stát tato změna; není to mnoho?
- ◆ Odměna za ztráty
- ◆ Kdo mi v tom pomůže?
- ◆ Nejméně 5 aktivit, které je třeba udělat
- ◆ Vybrat první a začít s ní **TEĎ**
- ◆ Kontrola plnění, event. „rekontrakt“

Doporučená literatura

- ◆ Berne, E.: Jak si lidé hrají. Svoboda, Praha, 1970
- ◆ Berne, E.: Co řeknete až pozdravíte. Lidové noviny, Praha, 1997
- ◆ Harris, T.A.: Já jsem OK, ty jsi OK. Pragma, Praha, 1997
- ◆ Honzák, R.: Komunikační pasti v medicíně. 2.vydání, Galén, Praha, 1999
- ◆ Honzák, R., Novotná, V.: Jak se dobře cítit mezi lidmi. 2.vydání, Grada, Praha, 1999

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ

RO

DO

DÍ